

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Даниленка Дениса Олександровича
«Кримінально-правова характеристика насильства в кримінальних
правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи»,
яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право
за спеціальністю 081 – Право

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Аспірант Даниленко Денис Олександрович виконав у повному обсязі Індивідуальний план Освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 40 кредитів ECTS виконана у повному об'ємі. Він успішно склав три заліки та п'ять екзаменів з таких дисциплін:

Заліки:

- 1) «Філософські засади та методологія наукових досліджень» – 90 балів;
- 2) «Підготовка наукових публікацій та презентація результатів досліджень» – 90 балів;
- 3) Асистентська практика – 76 балів;

Екзамени:

- 4) «Іноземна мова для аспірантів» (англійська мова) – 83 бали;
- 5) «Сучасна правова доктрина» (за профілем) – 80 балів;
- 6) «Кримінологічна політика в Україні» – 74 бали;
- 7) «Методологія та методика кримінологічних досліджень» – 76 балів;
- 8) Теоретичні та практичні проблеми протидії корупції в умовах інтернаціоналізації злочинності – 74 бали.

Всі заплановані види робіт було виконано своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Так склалося історично, що насильство, на жаль, є складовою частиною суспільного життя. З огляду на його поширеність та звичаєвість, аналіз його вихідних даних давно цікавить представників різних наук, в тому числі, й кримінально-правової науки. Зазвичай, насильство є однією з форм суспільно небезпечної поведінки, що детерміновано політичними, соціально-економічними та морально-психологічними умовами життя суспільства. У межах науки кримінального права насильство характеризується як спосіб вчинення кримінального правопорушення, ознака основного, кваліфікованого чи особливо кваліфікованого складів кримінальних правопорушень, ознакою, що характеризує предмет кримінального правопорушення, підстава для виникнення стану сильного душевного хвилювання, самостійне посягання тощо. Саме як спосіб вчинення кримінального правопорушення, насильство застосовується при вчиненні кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, що визначені в межах Розділу IV Кримінального кодексу України.

Особлива суспільна небезпечність кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи полягає у тому, що такі діяння порушують конституційне право на свободу та особисту недоторканість особи. Відповідно до офіційних статистичних даних близько 700–900 зафіксованих випадків вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи було вчинено протягом останніх п'яти років. Втім, це лише офіційно зареєстровані випадки, адже зважаючи на чутливість такого виду кримінальних

правопорушень існує значна частка тих випадків, про які потерпілі особи не бажають розголошувати, а це, у свою чергу, провокує високу латентність таких правопорушень.

Слід відмітити, що до 2017 року насильство, погроза застосування насильства були складовими частинами згвалтування та задоволення статевої пристрасті неприродним способом (наразі сексуальне насильство) у вигляді способу вчинення кримінальних діянь. Утім після внесення змін до кодексу, такі способи вчинення кримінальних правопорушень вже не мали обов'язкового значення. Хоча на практиці, після вже майже семи років, суди й надалі акцентують увагу на саме таких способах вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, що в тому числі впливає на правильну кваліфікацію суспільно небезпечного діяння.

Також в умовах правового режиму воєнного стану, повномасштабного вторгнення, постійної військової агресії сусідньої держави, фіксується дедалі більше випадків вчинення таких правопорушень в зонах ведення активних бойових дій та на деокупованих українських територіях. При тому, що такі правопорушення переважно поєднуються із застосування різних видів насильства.

Враховуючи таку низку об'єктивних та суб'єктивних аспектів виникає необхідність у здійсненні аналізу застосування та кваліфікації насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

У науці кримінального права загальним питанням насильства, як кримінальної правової категорії, а також окремим характеристикам насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи присвятили свої праці такі фахівці як: Л.Р. Шувальська, М. Денисюк, А.Б. Блага, О.М. Храмцов, І.Р. Данильченко, А.О. Йосипів, Т.М. Хомич, О. Дітріх, М.І. Дмитренко, О.М. Гумін, І.В. Козич, Т.В. Циганчук, Д.Д. Лях, Л.А. Наконечна, Ю.Л. Приколотина, Є.М. Пашенко, Г.М. Собко, М.І. Хавронюк, О.О. Дудоров, О.П. Холод, Т.Д. Лисько, О.В. Харитоновна, К.В. Юртаєва, І.І. Чугуніков, Г.Я. Мартинишин, Г.Ю. Нікітіна-Дудікова, М.Д. Денисовський, І.О. Томчук, Х.Р. Яцкулич, К.П. Задоя, К.М. Плутицька, Є.Є. Шмерецький, Л.П. Брич, Н.О. Симоненко, Ю. Яковенко, В.Ю. Омецинська, А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, Д.П. Москаль, М.В. Сийплові, О.М. Джужа, О.В. Поштаренко, Н.О. Ліщук, Т.П. Матюшкова, М.М. Корчовий, В.І. Борисов, В.В. Пясковський, В.А. Кохтюк, Ю.Г. Халявка, С.Ю. Федьорко, Ю.С. Скоробогата, В.В. Фурса.

Утім у таких працях не відображено особливостей фізичного та психічного насильства саме в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а деякі положення є застарілими та неактуальними. Саме враховуючи такі обставини, й зумовлюється актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у наданні кримінально-правової характеристики насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, визначення прогалин та недоліків у сучасному кримінальному законодавстві, що регулює такі суспільні відносини, а також визначення шляхів для вдосконалення практики застосування кримінально-правових норм щодо відповідальності за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства.

Досягнення поставленої мети можливе лише при вирішенні таких **завдань дослідження:**

- надати визначення поняття насильства як кримінально-правової категорії;
- визначити об'єктивні ознаки насильства як кримінально-правової категорії;
- встановити суб'єктивні ознаки насильства як кримінально-правової категорії;
- надати кримінально-правову характеристику фізичного насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- сформулювати класифікаційну модель різновидів фізичного насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- надати кримінально-правову характеристику психічного насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;

- навести класифікаційну модель різновидів психічного насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;

- описати особливості міжнародної практики застосування норм законодавства про відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства;

- виокремити шляхи вдосконалення практики застосування норм законодавства про відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері охорони статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика насильства у кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становить сукупність загальнотеоретичних та спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, серед загальнотеоретичних було використано: методи логіки (аналізу, синтезу, аналогії) – при аналізі нормативно-правових актів, матеріалів кримінальних проваджень, які стосуються застосування насильства при вчиненні кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (Розділи 1.1; 2.1; 2.2). Серед спеціальних методів було використано: - системно-структурний метод – при здійсненні класифікації насильства та різновидів психічного і фізичного насильства у кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (Розділи 1.1.; 2.1; 2.2); - догматичний – при здійсненні аналізу змісту статей КК України щодо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства (Розділи 2.1; 2.2); - порівняльно-правовий – при здійсненні аналізу зарубіжного законодавства щодо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості з ознаками насильства (Розділ 3.1); - формально-логічний (догматичний) – при здійсненні аналізу об'єктивних та суб'єктивних ознак насильства (Розділи 1.2; 1.3); - статистичний – для аналізу відповідних кількісних та якісних показників вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (Розділи 2.2, 3.2); - моделювання – при формуванні пропозицій до чинного законодавства в частині заповнення прогалів та недоліків (Розділи 2.1; 2.2; 3.2).

Нормативну основу дисертаційного дослідження становить низка законодавчих актів, а саме: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України» з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, проекти нормативно-правових актів, що стосуються теми, яка досліджується, кримінальні кодифіковані акти зарубіжних країн тощо.

Емпіричну базу дослідження складають результати вивчення вітчизняних та зарубіжних матеріалів (вироків, ухвал судів) про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також статистичні дані Офісу Генерального прокурора за 2018–2023 рр. щодо кількості кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021) та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р); Стратегії забезпечення державної безпеки (Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022); Стратегії воєнної безпеки України «Військова безпека – всеохоплююча оборона» (Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у

галузі права, визначених у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки.

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна від 30.11.2020 року (протокол № 5). Тема дисертації уточнена рішенням Вченої ради юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна від 11.11.2022 року (протокол № 4).

4. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна.

Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна полягає в наступному:

уперше:

- запропоновано посилити кримінальну відповідальність за вчинення зґвалтування та сексуального насильства у період дії правового режиму воєнного стану;
- запропоновано уточнити зміст статті 154 КК України, а саме викласти її в такій редакції: «Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою шляхом залякування, шантажу, погрози...»;
- сформульовано класифікаційні моделі психічного та фізичного насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, відповідно до критеріїв поділу;

удосконалено:

- теоретичні положення щодо поняття насильства як кримінально-правової категорії, що має включати в себе низку обов'язкових об'єктивних та суб'єктивних ознак;
- розуміння «супутніх обставин» як елементів, що виключають добровільність згоди, які мають бути викладені у Примітці до ст. 152 КК України і є несумісними з фізичним та психічним насильством;
- теоретичні положення щодо суб'єктивних ознак насильства, таких як: мета, що є бажаним результатом вчиненого діяння та мотививи, що є спонукальними причинами для вчинення діяння.

дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування необхідності замінити назву ст. 153 КК України «сексуальне насильство» на «дії сексуального характеру без проникнення у тіло особи»;
- дослідження міжнародного досвіду практики застосування норм законодавства про відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства;
- пропозиції щодо необхідності додаткової кваліфікації діянь, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень особі при вчиненні зґвалтування та сексуального насильства за відповідною статтею Розділу II КК України;
- дослідження особливостей взаємозв'язку об'єктивної та суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації Даниленка Д. О. обумовлена тим, що дисертантом розроблено теоретичні та практичні висновки і рекомендації. Вони є достатніми та належним чином обґрунтованими.

Зокрема дисертантом з'ясовано, що насильство як кримінально-правова категорія є суспільно небезпечним та протиправним впливом на іншу особу, що має вираження в умисних фізичних та (або) психічних (інформаційних) діяннях; визначено, що у проєкті нового КК України запропоноване поняття «насильство» є недосконалим та вкрай обмеженим у своєму трактуванні; встановлено що категорія насильства має різне застосування; підтверджено, що

насильство останнім часом суттєво видозмінилося, зокрема це стосується досить поширеного різновиду військового насильства, яке набуло свого активного розвитку з 2014 року та продовжує активно застосовуватися, як по відношенню до військовослужбовців, так і до цивільного населення України; з'ясовано, що насильство може бути класифіковано відповідно до певних критеріїв, а саме: сфери застосування (економічне, політичне, домашнє, психологічне та інші); за суб'єктами, що піддаються насильству (пряме та опосередковане насильство); механізмом поширення насильства (офлайн та онлайн насильство); виявлено, що насильство як кримінально-правова категорія характеризується низкою об'єктивних ознак; надано змістовну характеристику фізичного та психічного насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; визначено, що психічне насильство застосовується у всіх кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; розкрито зарубіжний досвід практики застосування норм законодавства про кримінальну відповідальність за правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та надано пропозиції щодо вдосконалення практики застосування норм законодавства про відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи з ознаками насильства; запропоновано з метою уточнення об'єктивної сторони складу примушування викласти ч. 1 ст. 154 КК України в такій редакції: «Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою шляхом залякування, шантажу, погроз – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців»; враховуючи особливу соціальну чутливість зґвалтування та сексуального насильства, запропоновано підвищити покарання за їх вчинення в період дії правового режиму воєнного стану; з метою зменшення кількості оціночних та суб'єктивних понять в КК України, запропоновано уточнити зміст супутніх обставин та викласти примітку ст. 152 КК України у такій редакції: «Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин, якими не можуть бути: фізичне насильство, погроза його застосування, погроза знищенням чи пошкодженням майна потерпілого чи третьої особи, погроза обмеженням прав або свобод потерпілого чи третьої особи, обману, шантажу, психічного примусу, використання щодо особи її матеріальної чи службової залежності, безпорадного чи уразливого стану».

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у вітчизняних фахових виданнях та доповідалися на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Висновки дисертаційної роботи є обґрунтованими.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є першою у сучасній доктрині кримінального права комплексною науковою працею, в якій здійснено кримінально-правову характеристику насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, наведено класифікаційні критерії поділу основних різновидів насильства та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Результати досліджень Даниленка Д.О., що містяться у роботі, можуть бути використані у навчальній, науково-дослідній роботі та в законотворчій діяльності:

– у науково-дослідній діяльності – як основа для подальшого дослідження насильства як кримінально-правової категорії;

– у навчально-освітньому процесі – для підготовки нових й удосконалення наявних навчальних та методичних матеріалів з кримінального права (Загальної та Особливої частин), міжнародного кримінального права, кримінології та викладання відповідних навчальних дисциплін (акт впровадження);

– у правотворчості – для подальшого удосконалення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості;

- у правозастосуванні – для практичної реалізації норм і положень законодавства про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості з ознаками насильства.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Результати дисертації опубліковані у 6 наукових працях, серед яких 3 статті у вітчизняних фахових періодичних виданнях та 3 тези доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Публікації у фахових виданнях України:

1. Даниленко Д.О. Насильство як кримінально-правова категорія. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2021. Вип. 32. С. 39–44. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/17815>.

2. Даниленко Д. О. Теоретичні та практичні аспекти застосування поняття «насильство» в кримінальному правопорушенні, передбаченому статтею 153 КК України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2022. Вип. 33. С.100–106. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21591>.

3. Даниленко Д. О. Психічне насильство у кримінальному праві (поняття та ознаки). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право»*. 2022. Вип. 34. С. 133–139. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/21496>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Даниленко Д. О. Кримінальна відповідальність за правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи за законодавством окремих зарубіжних країн: *Кримінальна політика Європейського Союзу та України: проблеми інтеграції*: матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 28 листопада 2022 року). С. 95–98. URL: http://law.karazin.ua/resources/doks2021/mone/kriminal/ZBIRNYK_tez_konferentsiia_kafedra_kpd_28-11-22.pdf.

5. Даниленко Д. О. Права людини та кримінальне насильство. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє*: тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10 грудня 2021 року). С.263–265. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/article/view/danylenko/pdf.

6. Даниленко Д. О. Щодо питання посилення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи в період дії правового режиму воєнного стану. *Цілі сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя-Львів-Одеса-Ужгород-Харків-Чернівці, 27 жовтня 2023 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. С. 402–405. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8130/1/Цілі%20сталого%20розвитку%20в%20аспекті%20зміцнення%20національного%20та%20міжнародного%20правапорядку.%20.pdf>.

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні результати досліджень були представлені, обговорені і опубліковані в тезах доповідей вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій: II Всеукраїнська науково-практична конференція «Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє» (м. Харків, 10 грудня 2021 року), Науково-практична інтернет-конференція «Кримінальна політика Європейського Союзу та України: проблеми інтеграції» (м. Харків, 28 листопада 2022

року), Міжнародна науково-практична конференція «Цілі сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку» (м. Харків, 27 жовтня 2023 року).

9. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі StrikePlagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагиату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341), Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759).

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Даниленка Дениса Олександровича **«Кримінально-правова характеристика насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи»** відповідає спеціальності 081 – Право. Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складові освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувач представив основні результати досліджень своєї дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 10 від 21 березня 2024 року) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення.

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, на розширеному засіданні кафедри було одностайно ухвалене рішення про рекомендацію дисертації Даниленка Дениса Олександровича **«Кримінально-правова характеристика насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи»** до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право з галузі знань 08 – Право.

В.о. завідувача кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент

Гліб РИБАЛКО